

1. Het online vrij toegankelijk tijdschrift Conservation Evidence dat nieuw resultaat van onderzoek naar de effecten van beheermaatregelen publiceert.
2. Een steeds uitbreiden van de database van samenvattingen van eerder gepubliceerde onderzoeken. (Vaak zijn ook publicaties over deze onderzoeken beschikbaar.)
3. Samenvattingen van de bewijzen van gegevens uit deze onderdelen over speciale soortgroepen of habitats.

Een welkome site voor mensen die geïnteresseerd zijn in de beschikbare kennis over de effectiviteit van natuurbeheermaatregelen. Een nadeel is dat voor zover ik het heb gezien die kennis wel in een Engelstalige publicatie moet zijn. Aangezien ook veel onderzoek in niet Engelstalige landen in het Engels is gepubliceerd is kennis uit die landen vaak wel via dit kanaal beschikbaar. Interessant is ook dat wordt aangegeven dat voor de effectiviteit van een maatregel geen bewijs gevonden is.

Boekbesprekingen: De bijen en wespen van Surrey

Hans Nieuwenhuijsen

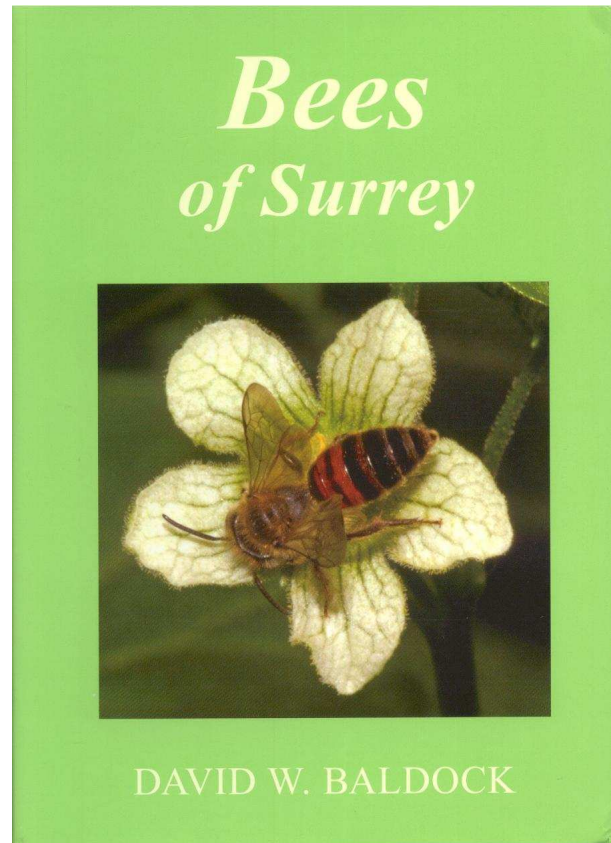
David Baldock 2008. *Bees of Surrey*. Surrey Wildlife Trust. 303 pp. ISBN 978-0-9556188-1-9. £ 16,00. (hard cover).

David Baldock. 2010. *Wasps of Surrey*. Surrey Wildlife Trust. 335 pp. ISBN 978-0-9556188-2-6. £ 18,00. (hard cover).

(Te bestellen via www.surreywildlifetrust.org.)

Er verschijnen regelmatig publicaties die één of meer groepen uit de insectenfauna van een land beschrijven. Het gebeurt onder andere in Polen, Zwitserland en in ons eigen land met de schitterende serie 'Nederlandse Fauna'. Ook op kleinere geografische schaal wordt er naar de insectenfauna gekeken. De Zeeuwen inventariseren het dierenleven in hun provincie en publiceren hun resultaten in de serie 'Fauna Zeelandica' en iets vergelijkbaars gebeurt in de Duitse deelstaten Nordrhein-Westfalen, Rheinland-Pfalz en Baden-Württemberg. In Engeland is het Surrey Wildlife Atlas Project een mooi voorbeeld van een inventarisatieproject op provinciaal niveau. De doelstellingen van het project met betrekking tot de angeldragende Hymenoptera - ik neem aan dat ze ook gelden voor de andere

onderzochte groepen- zijn: het maken van verspreidingskaarten, het signaleren van eventuele veranderingen in de onderzochte fauna en het vaststellen van hotspots in Surrey. De resultaten van dit project worden gepubliceerd in The Surrey Wildlife Atlas Series, waarvan tot nu toe 12 delen zijn verschenen. Elf daarvan behandelen insectengroepen -o.a. lieveheersbeestjes, vlinders en zweefvliegen- en in de delen 11 en 12, die ik hier zal bespreken, komen de bijen en wespen aan de beurt.

Het graafschap Surrey in het zuid-oosten van Engeland, onder de rook van Londen, is in vergelijking met andere counties rijk bedeed met aculeaten. Van de circa 600 soorten bijen, wespen en mieren in Engeland komen er 499 voor in Surrey. Ongetwijfeld heeft dat te maken met de geologie en de geografie van het gebied. Het is er voor Engelse begrippen heet en droog en er komen voor aculeaten aantrekkelijke habitats voor zoals droog grasland, kalkgrasland, droge hei en oud loofbos op klei. Het graafschap is geheel door land ingesloten waardoor de soorten van de kustduinen en kliffen van zacht steen ontbreken.

Het oorspronkelijke plan was de aculeaten in één deel te behandelen maar dat bleek niet haalbaar. Het zijn drie delen geworden: mieren, bijen en wespen. Het bijen- en wespdeel bestaat uit drie afdelingen. De **inleiding**, de **soortbeschrijvingen**, inclusief 48 pagina's met kleurenfoto's, en de **bijlagen**. De

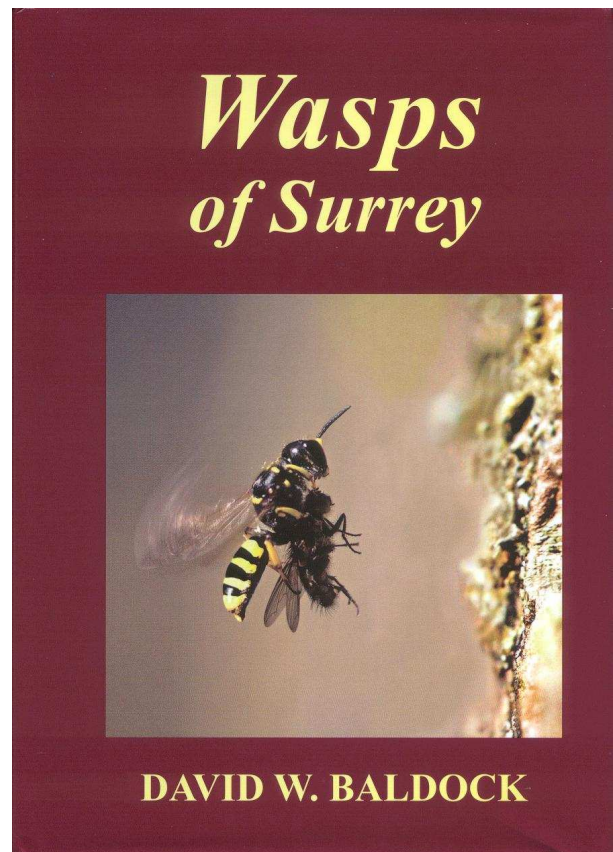
eerste twee afdelingen zijn ongeveer even groot en omvatten zo'n 120 pagina's.

De inleiding bestaat uit een twintigtal paragrafen, die in beide delen hetzelfde zijn. Ik noem een paar titels uit het bijenboek. (Voor die uit het wespboek moet de lezer 'bij' door 'wesp' vervangen). In de paragraaf 'Wat is een bij' wordt kort de evolutie aangestipt, de uitwendige bouw besproken en het verschil tussen het mannetje en het vrouwtje aangegeven. De paragraaf 'Geschiedenis van het inventariseren in Surrey' noemt een aantal mensen die, vanaf 1830 tot heden, gegevens hebben verzameld en vertelt iets over hun achtergrond. In 'Veranderingen in de bijenfauna' vergelijkt de auteur de soortenlijst van de aculeaten uit 1903 met die van nu en doet uitspraken over achter- of vooruitgang. Zijn er voor de habitats in Surrey karakteristieke bijensoorten aan te wijzen? Die vraag komt in de paragraaf 'Habitats en hun karakteristieke bijen' aan de orde. 'Belangrijke plekken voor bijen' noemt een aantal bijen-hotspots in Surrey. Andere paragrafen zijn 'De nesten van bijen', 'Tuinieren voor bijen', 'De systematische indeling', 'Vijanden' en 'Sociaal gedrag'. De Inleiding bevat ook een geïllustreerde determinatiesleutel, die voor de bijen tot op genus gaat en voor de wespen tot op familie. Over een paar paragrafen wil ik kort iets opmerken. In de 'Veranderingen in de fauna's' 'meet' de auteur de veranderingen door een soortenlijst van de aculeaten van Surrey van E. Saunders uit 1902 te vergelijken met die van nu. Het is een methode, die als je op je eentje werkt, voldoet, maar in vergelijking met de trendberekeningen in 'De Wespen en Mieren van Nederland' wat amateuristisch aandoet. Opvallend is, net als in ons land, de dramatische achteruitgang van hommels in Surrey. De auteur doet in de interessante paragraaf 'Habitats en bijen- reproductiefelijk wespennetwerken' voorstellen voor indicatorsoorten voor elk van de vier belangrijkste habitats van Surrey. Hij deelt ze in in drie klassen, klasse 1 heeft een sterke binding met de habitat en klasse 3 een zwakke. Het is niet duidelijk hoe hij die klassen 'berekend'. Voor zover ik dat kan beoordelen- met de Nederlandse situatie in het achterhoofd- kan ik het wel met zijn voorstellen eens zijn. De determinatietabellen zijn rijk geïllustreerd met heldere lijntekeningen en leveren bij gebruik geen problemen op. De bijen kunnen worden gedetermineerd tot op genus en achter het genus staat de pagina waar het genus en zijn soorten beschreven worden. In de inleiding van de tabel wordt een Engelse tabel tot op soortniveau aangekondigd, die bij mijn weten al jaren op verschijnen staat, en wordt verwezen naar drie

Poolse boeken, in het Engels, met tabellen. Tabellen in andere talen worden wel genoemd, maar alleen die van Scheuchl staan in de literatuurlijst.

De wespentabel gaat tot op familie. Er ontbreekt een verwijzing naar een pagina in het soortendeel, zoals in het bijenboek. Hier worden wel enkele Engelse soorttabellen genoemd maar niet de uitstekende Engelse tabel van Pat Wilmer, die voor bijen en wespen tot op genus gaat, terwijl de tabel wel vermeld staat in de literatuurlijst. Vermelding van continentale tabellen, zoals dat wel in het bijendeel gebeurt, blijft hier achterwege. Wat de systematiek van de bijen betreft het volgende. De auteur merkt ergens op dat de vroegere bijenfamilies nu subfamilies zijn geworden. Volgens mij echter wijst alles erop dat onder de mellitologen de voorkeur uitgaat naar een indeling in families.

Bijzonder in het wespendeel is de paragraaf, die gewijd is aan de fossiele wespen van Surrey.

De soortbeschrijvingen. In het algemeen bestaat de soortbeschrijving uit de volgende onderdelen. Ze begint met alleen de wetenschappelijke naam want de auteur wil geen Engelse namen gebruiken. Soms staat achter de wetenschappelijke naam het plaatnummer waarop een foto van de soort te vinden is. Rechts op de pagina staat de verspreidingskaart met UTM coördinaten, waarop per tetraede (2 km²) de vondst van een soort in heden en/of verleden is weergegeven. Onder de naam

staan de nationale status, de status in Surrey en de status in Surrey in vergelijking tot Saunders soortenlijst uit 1902. De begeleidende tekst geeft een korte beschrijving van het uiterlijk, zijn nationale verspreiding, de vliegtijd, bij bijen de voedselplanten en bij wespen de prooien en indien bekend iets over het nestgedrag. Veel soortbeschrijvingen winnen aan levendigheid doordat de auteur aan het einde ervan vaak waarnemingen van zichzelf en anderen opneemt.

Tussen de soortbeschrijvingen bevindt zich een katern van 48 platen met kleurenfoto's. Die kleurenfoto's vind ik uiterst geslaagd en bovendien geven ze een mooi beeld van de verschillende bijen- en wespengroepen.

Ik vind het jammer en onhandig dat de auteur de soortbeschrijvingen gekoppeld heeft aan de systematische indeling. Het is toch veel praktischer de soorten alfabetisch te rangschikken, zoals bijvoorbeeld Westrich dat doet.

De bijlagen vermelden nuttige adressen, een verklarende termenlijst en de literatuur. Over die laatste bijlage wil ik nog opmerken, dat het echt een bijlage is en geen integraal deel van de boeken. Nergens in de teksten tref ik een literatuurverwijzing aan. Daardoor staat de literatuurlijst op zichzelf. Hij heet nu 'references' maar hij had beter 'further reading' kunnen heten.

Deze boeken bevatten zeker voor de inwoner van Surrey een schat aan informatie op het gebied van bijen en wespen. Ze zijn prettig leesbaar en mooi geïllustreerd waardoor ze de lezer uitnodigen zich verder in de aculeaten te gaan verdiepen. Ook de Nederlandse lezer zal, zeker in de afdeling 'soortbeschrijvingen', nog informatie vinden die zijn kennis van soorten aanvult. Wat jammer dat de taalbarrière ervoor zorgt dat de informatiestroom van het continent naar Engeland zo beperkt is want wat had Baldock voor zijn wespendeel nog veel informatie kunnen halen uit onze Mieren en Wespen Atlas.

Links, links, links

Literatuur over angeldragende wespen en bijen op het internet

Theo Peeters

Ik ben gek op literatuur over bijen en wespen, vooral nieuwe literatuur. Maar dat is, na meer dan 10 jaargangen AcuBieb, geen nieuws! Tot voor kort had

ik m'n favoriete tijdschriften en m'n favoriete schrijvers die ik volgde door regelmatig in de entomologische bibliotheken van Amsterdam en Leiden de nieuwe jaargangen door te pluizen en copieën te maken. Tegenwoordig surf ik regelmatig, al of niet via bepaalde ingangen, het internet af op zoek naar een pdf van het betreffende stuk of naar interessante informatie.

Er staat tegenwoordig een enorme hoeveelheid literatuur op het internet die vrij toegankelijk is voor de liefhebber. Om mijn zoekproces enigzins te sturen onderhoud ik lijsten van favoriete websites die ik regelmatig bezoek. Uiteraard is dit slechts een persoonlijk lijstje van mijn eigen ontdekkingen en voorkeuren. Maar misschien staan op die lijsten ook voor jullie interessante nieuwe informatiebronnen. Welnu, hieronder een overzicht met links naar verschillende plekken wereldwijd.

Ik heb het geheel voorlopig opgesplitst in een viertal groepen: tijdschriften, organisaties/verenigingen, onderzoekers/andere liefhebbers, diversen. Die categorieën zijn niet altijd even goed te scheiden maar ik ben zo vrij geweest hierin zelf te sorteren. Alle lijstjes zijn alfabetisch van opzet.

Mijn lijstje van links heb ik vergeleken met die op onze eigen website. Op beide plekken staan nog diverse unieke links. Logisch, want beide lijstjes zijn anders van opzet en gemaakt door verschillende personen.

Tijdschriften

Op het web zijn tal van tijdschriften over bijen en wespen te vinden die geheel of deels openbaar zijn.

Acta Zoologica Lituanica

<http://www.ekoi.lt/lt/pages/view/?id=212>

American Museum Novitates

<http://digitallibrary.amnh.org/dspace/handle/2246/9>

Ampulex

<http://www.ampulex.de/>

Annales de la Société Entomologique de France

<http://ann.sef.free.fr/>

Apidologie

<http://www.apidologie.org/>

Florida Entomologist

<http://www.thefreelibrary.com/Florida+Entomologist-p21985>

Journal of the Kansas Entomological Society

<http://www.bioone.org/loi/kent>

Psyche

<http://psyche.entclub.org/master-toc.html>

Southwestern Naturalist

<http://www.thefreelibrary.com/Southwestern+Naturalist-p21992>

ZooKeys

<http://pensoftonline.net/zookeys/index.php/journal/index>

Zootaxa

<http://www.mapress.com/zootaxa/taxa/Hymenoptera.h>